

Utbildningsdepartementet

Vår referens/dnr:

92/2020

u.remissvar@regeringskansliet.se

103 33 Stockholm

Er referens/dnr:

U2020/03053/UH

2020-07-02

Remissvar

Ändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten och tydliggöra lärosätenas roll för det livslånga lärandet

Utbildningsdepartementet har berett Föreningen Svenskt Näringsliv tillfälle att yttra sig över promemorian *Ändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten och tydliggöra lärosätenas roll för det livslånga lärandet*.

Svenskt Näringsliv företräder 50 bransch- och arbetsgivarförbund, som i sin tur representerar 60 000 små, medelstora och stora företag, som tillsammans har nästan 2 miljoner medarbetare.

Detta remissvar har beretts i en dialog med ett antal medlemsorganisationer.

Sammanfattande synpunkter

Svenskt Näringsliv:

- är positivt till att det i högskolelagen ska slås fast att lärosätena ska främja och värna den akademiska friheten,
- är positivt till att lärosätenas ansvar för det livslånga lärandet ska tydliggöras i högskolelagen.

Svenskt Näringsliv vill:

- understryka att utbildningsutbudet i högskolan måste underlätta näringslivets kompetensförsörjning,
- betona att en framgångsfaktor är samverkan mellan universitet och högskolor och näringslivet avseende utbud och efterfrågan för en bättre matchning,
- tydliggöra att kursutbudet för fortbildning och vidareutbildning måste vara relevant, flexibelt, kort (modulbaserat), digitalt och branschanpassat,
- att ekonomiska incitament införs för att få universitet och högskolor att prioritera ett kursutbud för fortbildning och vidareutbildning samt
- att det skapas incitament och förutsättningar för lärosätena att arbeta med validering av yrkesverksammas kunskap för såväl arbetsliv som utbildningar för att möjliggöra fortbildning och vidareutbildning.

Förslagen

Promemorian baseras på delar av Styr- och resursutredningens förslag i betänkandet *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan* (SOU 2019:6).¹ Det föreslås ändringar i högskolelagen (1992:1434) i syfte att dels främja och värna den akademiska friheten som förutsättning för utbildning och forskning av hög kvalitet, dels att tydliggöra universitetens och högskolornas ansvar för det livslånga lärandet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2021.

Det ska i högskolelagen slås fast en allmän princip om att den akademiska friheten ska främjas och värnas i högskolans verksamhet

Förslaget är att i högskolelagens inledande del införa en bestämmelse om att det i högskolornas verksamhet, som en allmän princip, ska gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas. Syftet är att markera att lärosäten och staten som huvudman ska främja och värna akademisk frihet, som en förutsättning för forskning och utbildning på vetenskaplig grund samt för lärosätens roll som en självständig och kritiskt reflekterande kraft i samhället. Den ger en generell inramning till den särskilda reglering av forskningens frihet som redan finns. Bestämmelserna innebär således ingen förändring i universiteten och högskolornas grundläggande roll och uppdrag utan syftar till att stödja dessa. Däremot är det ett ansvar för universitets- och högskoleledningarna att prioritera frågan och arbeta för att omsätta principen i praktiken. Lagstiftning är att se som ett styrmedel, vilken möjliggör uppföljning, till exempel i Universitetskanslersämbetets tematiska utvärderingar.²

Svenskt Näringsliv delar fullt ut bedömningen att universitet och högskolor har ett viktigt samhällsuppdrag samt att akademisk frihet är ett viktigt kärnvärde och en förutsättning för verksamhetens kvalitet. Det fria kunskapssökandet och den fria kunskapsspridningen är en förutsättning för högkvalitativ forskning som kan lösa samhällsproblem. Svenskt Näringsliv menar att det är av stor betydelse att kunna ta del av oberoende och vetenskapligt grundad kunskap, som har tagits fram och spridits från universitet och högskolor.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget till en principbestämmelse om akademisk frihet i lag. Bestämmelsen ställer dock krav på lärosätenas styrning, ledning och ledarskap för att omsätta den teoretiska principen i praktiken.

Lärosätenas ansvar för det livslånga lärandet ska tydliggöras i högskolelagen

Förslaget innebär att det i högskolelagen åter regleras att det i utbildning på grundnivå och avancerad nivå även ingår fortbildning och vidareutbildning, det så kallade livslånga lärandet. Begreppet livslångt lärande harmoniserar med den terminologi som används i såväl den nationella regleringen som i internationella kontexter.³

För att universitet och högskolor ska kunna möta samhällsrelaterade krav på att ta ett större ansvar för de yrkesverksammas kompetensutveckling, även i fråga om omställning på arbetsmarknaden, föreslås en lagändring som innebär att högskolorna i sin verksamhet ska främja livslångt lärande. På så sätt lyfts frågan om det livslånga lärandet i lärosätenas prioriterings- och uppföljningsarbete. Syftet med bestämmelsen är att tydliggöra högskolornas ansvar för ett

¹ Svenskt Näringsliv svarade på utredningen i ett remissvar som återfinns med referens/dnr 40/2019

² Ändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten och tydliggöra lärosätenas roll för det livslånga lärandet, Utbildningsdepartementet, U2020/03053/UH

³ ibid

livslångt lärande för att på ett bättre sätt kunna svara upp mot behoven på en föränderlig arbetsmarknad såsom ökad digitalisering, ökad internationalisering och en arbetskraft som arbetar längre upp i åldrarna. Det handlar således om att förbättra möjligheterna för vidareutbildning och karriärväxling.⁴

Det tillkommer ingen ny uppgift utan förslaget är ett tydliggörande. Regleringen av universitets och högskolors ansvar för det livslånga lärandet ryms inom ramen för lärosätenas uppgift att dimensionera utbildningsutbudet efter studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Lärosätenas utbildningsutbud ska således svara mot flera olika behov.

Svenskt Näringsliv ser mycket positivt på förslaget att förtydliga lärosätenas roll för livslångt lärande i högskolelagen.

Viktigt att det livslånga lärandet matchar företagets efterfrågan

I samband med att Svenskt Näringsliv tillstyrkte förslaget i Styr- och resursutredningen lyfte vi att en central fråga för näringslivets kompetensförsörjning är utbildningsutbudet. Lärosätenas uppdrag att tillhandahålla fortbildning och vidareutbildning till yrkesverksamma är otydligt. Idag svarar inte utbildningsutbudet mot näringslivets och arbetslivets behov, i synnerhet inte vad gäller yrkesverksamma.⁵ Det behövs ett väl avvägt och tillgängligt utbud för återkommande studenter som behöver lära nytt eller lära om för att kunna byta arbete och bransch när arbetsmarknaden svänger.

Förmågan till anpassning och utveckling är avgörande för att klara kompetensförsörjningen. Svenskt Näringsliv betonar vikten av ett utbildningssystem med ett utbildningsutbud som underlättar företagets kompetensförsörjning. Svenskt Näringsliv menar att principen ska vara att utbudet av fortbildning och vidareutbildning måste vara relevant, flexibelt, kort (modulbaserat), digitalt och branschangepassat. Det är ett samhällsligt intresse att företags konkurrenskraft kan vidmakthållas och utvecklas. Det behövs relevant fortbildning och vidareutbildning för att yrkesverksamma ska kunna byta arbete och bransch när arbetsmarknaden förändras. En framgångsfaktor är samverkan mellan universitet och högskolor och näringslivet avseende utbud och efterfrågan för en bättre matchning. Även arbetet med det livslånga lärandet ställer krav på lärosätenas styrning, ledning och ledarskap.

Nuvarande resurstilldelningssystem till universitet och högskolor skapar inte tillräckliga incitament för lärosätena att uppfylla dessa åtaganden. Resurstilldelningen premierar breda, billiga och långa utbildningar med högt söktryck där stora volymer studenter kan undervisas. Det livslånga lärandet kräver dessutom fungerande stödstrukturer så som system för validering och tillgodoräknande, vilka inte finns idag.

För att få universitet och högskolor att prioritera ett kursutbud för fortbildning och vidareutbildning behövs ekonomiska incitament och styrsystem som främjar utvecklingen av ett utbud för livslångt lärande. Det behövs också skapas incitament och förutsättningar för lärosätena att arbeta med validering av yrkesverksammas kunskap från såväl arbetsliv som tidigare utbildningar för att möjliggöra vidareutbildning och karriärbyte.

⁴ En förutsättning för att möjliggöra omskolning och vidareutbildning är att de ekonomiska villkoren för studier högre upp i åldrarna behöver förbättras. Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet har remitterat förslag om bättre studiestöd till äldre med förslag till åtgärder inom studiestödssystemet för att främja omställning och vidareutbildning högre upp i åldrarna.

⁵ Remissvar avseende En långsiktig samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan (SOU 2019:6), U2019/00404/UH

Övrigt

Svenskt Näringsliv anser att regeringens satsningar med fokus på det livslånga lärandet vid universitet och högskolor under Coronakrisen är positiv men understryker ovan nämnda princip vad avser utbildningsutbudet. I ekonomiska kristider såsom vid rådande Coronakris är det viktigare än någonsin att det är rätt platser som erbjuds. Svenskt Näringsliv vill även införa ett näringslivskriterium för nya utbildningsplatser. De nya utbildningsplatserna som kommer till med anledning av coronakrisen ska inte kunna starta om de inte utgår från arbetslivets behov och det ska finnas en uttrycklig efterfrågan från arbetsgivare.⁶

Ikraftträdande

De föreslagna ändringarna i högskolelagen föreslås träda i kraft per den 1 juli 2021. Då ändringarna avser förtydliganden och inte nya uppdrag finns inte behov av några övergångsbestämmelser för att universitet och högskolor ska kunna tillämpa ändringarna.

Uppföljning och utvärdering

Svenskt Näringsliv menar att det är viktigt att tillämpningen av de nya skrivningarna i högskolelagen följs upp och utvärderas.

FÖRENINGEN SVENSKT NÄRINGSLIV

Johan Britz

Ulrika Wallén

⁶ Kraftsamling för jobben, Reformen för ett mer konkurrenskraftigt och hållbart Sverige, Återstarta Sverige, Svenskt Näringsliv, 20200623